

7-8 МАЯ АДБЫЛІСЯ VI-я "БРАСЛАЎСКІЯ ЧЫТАННІ", ПРЫСВЕЧАНЫЯ 150 ГАДАВІНЕ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ СТАНІСЛАВА НАРБУТА

Удзельнікамі і гасцямі навукова-краязнаўчай канферэнцыі, паседжанні якой адбываліся ў актавай зале Браслаўскай гімназіі, былі больш за 60 чалавек. Яны прадстаўлялі розныя рэгіёны Віцебшчыны і Беларусі. Былі ўдзельнікі з Літвы, Польшчы, Латвіі, Расіі.

Браслаў вітаў удзельнікаў традыцыйнай сустрэчы гуманітарыяў добрым веснавым надвор'ем і ўзніслым настроем.

ВЕСТКИ

12 красавіка ў Цэнтры дзіцячай творчасці прайшоў заключны, вочны тур раённай краязнаўчай алімпіяды. Удзельнікамі тура сталі 17 школьнікаў, якія паказалі найлепшыя вынікі ў папярэдніх завочных турах. Пытанні тура былі прысвечаны Вялікай Айчыннай вайне на Браслаўшчыне.

Пераможцай тура і ўсёй алімпіяды стала вучаніца Дрысвяцкай СШ Аксана Ігнацьева. Найлепшы вынік на завочных турах у Ірыны Сапель з Браслаўскай СШ № 2. Журы адзначыла таксама найбольш актыўных удзельнікаў алімпіяды.

15 красавіка на базе Браслаўскай гімназіі прайшла раённая вучнёўская навукова-практычная канферэнцыя, арганізаваная аддзелам адукацыі. Праца канферэнцыі праходзіла на трох секцыях: матэматычна-прыродазнаўчых навук, гуманітарных навук, экалагічна-краязнаўчай. У журы экалагічна-краязнаўчай секцыі ўваходзілі супрацоўнікі музея, Нацыянальнага парка, аддзела адукацыі. лепшай прызнана праца вучняў Дрысвяцкай школы пра мясцовы сядзібны парк, якую абараняла Алеся Мартынікіна. Былі адзначаны таксама працы Інэсы Лаўрыновіч з Браслаўскай гімназіі пра вялікіх князёў Алену і Аляксандра, вучняў Грытунскай школы па экалогіі, па збору таланімічнага матэрыяла наваколля былой вёскі Сталпоўка, вучняў СШ № 2 г.Браслава па экалогіі возера Струста.

Творчая група вучняў Друйскай школы пад кіраўніцтвам настаўніка Міхаіла Ставіцкага прыняла ўдзел у закрыцці фестывалю “Дзень Зямлі – Беларусь-2003” у намінацыі “Адраджэнне забытага помніка культуры Беларусі”, які адбыўся ў Мінску 25-26 красавіка. Школьнікі прапанавалі варыянты добраўпарадкавання тэрыторыі вакол Барысавага каменя – валуна з надпісам і крыжом XII ст. Праца прызнана адной з лепшых у Беларусі і стала дыпламантам. Конкурс праводзіўся пад эгідай Міністэрства адукацыі, Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі, грамадскай арганізацыі “Зялёны крыж”.

На шостую канферэнцыю была пададзена рэкордная колькасць заявак – 53 тэмы. З аднаго боку, гэта лічба радавала, бо сведчыла аб папулярнасці чытанняў сярод навукоўцаў розных даследчых цэнтраў. З другога боку, за два дні праслухаць такую колькасць даследчыкаў вельмі складана. Арганізатары нікому не адмовілі ў запрашэнні на чытанні, усе тэмы падаліся цікавымі і важнымі для гісторыі Браслаўшчыны. Заставалася спадзявацца, што не ўсе ўдзельнікі даедуць да Браслава. Акурат так і атрымалася. Аднак нават парадзелая (праўда, не вельмі істотна) праграма прымушала працаваць у напружаным рытме ўсе два дні.

7 мая з 8.30 гадзін гасцей і ўдзельнікаў ужо чакала падрыхтаваная і святочна прыбраная актавая зала гімназіі. Паступова зала напаўняецца.

БРАСЛАЎСКІЯ ЧЫТАННІ - 2003

Выступае Алена Глагоўская
(Гданьск, Польшча)

Адкрывае чытанні дырэктар музейнага аб'яднання Галіна Падальян. Яна робіць гэта ўжо ў шосты раз. З вітальнымі словамі да гасцей і ўдзельнікаў звяртаецца намеснік старшыні райвыканкама Ніна Пучынская. Аб постаці Станіслава Нарбута прамаўляе Андрэй Майсяёнак з Гродна, выдатны навуковец, чалавек, які першым

стаў даследваць жыццё і дзейнасць Станіслава Нарбута. Ад імя аргкамітэта выступае супрацоўнік музея Кастусь Шыдлоўскі. Перадаюцца вітальныя словы ад асоб і арганізацый: Яніны і Рышарда Гелертаў (Варшава), унучкі і праўнука Станіслава Нарбута, таварыстваў выхадцаў з Браслаўшчыны ў Ольштыне, Варшаве і інш., навукоўцаў, што не змаглі прыехаць. Першы сюрпрыз для гасцей і ўдзельнікаў: у зале адбываецца спецыяльнае гашэнне мастацкага канверта, які Міністэрства сувязі Беларусі выпусціла да юбілея таленавітага браслаўскага лекара. Па просьбе музея Міністэрства сувязі дазволіла правесці спецгашэнне ў будынку гімназіі менавіта пры адкрыцці канферэнцыі.

Пасля ўрачыстай часткі канферэнцыя пераходзіць на працоўны рэжым. Адзін за адным выступаюць даследчыкі з паведамленнямі аб навіках распрацовак па гісторыі і культуры Браслаўшчыны. Большасць дакладаў вызначае высокі ўзровень, матэрыялы дакладчыкаў уводзяцца ў жытак упершыню.

У зале паседжанняў

ВЕСТКИ

У сярэдзіне красавіка ў Браславе адбылася першая канферэнцыя па падрыхтоўцы стратэгіі развіцця сельскага турызма ў еўрарэгіёне «Азёрны край», на якой прысутнічалі прадстаўнікі памежных тэрыторый Літвы, Латвіі і Беларусі. Сустрэча была выклікала пачаткам працы над рэарганізацыяй праекта «Еўрарэгіён: кіраванне і маркетынг сельскага турызма», зацверджанага фондам малых прасктаў праграмы TESIS. Пад гэты праект Еўразвяз выдаткаваў 254 тысячы еўра. Партнёрам беларускіх рэгіёнаў выступае самакіраванне Баўтцен з Германіі. Тэрмін рэалізацыі – год (лістапад 2002 – лістапад 2003 гг.).

9-10 мая на базе лагера «Зубраня» праходзіла Рэспубліканская канферэнцыя па падвядзенню вынікаў III этапа краязнаўчай экспедыцыі «Наш край». Браслаўшчыну прадстаўлялі каманды Канстанцінскай школы (В.Аляшквіч, Я.Яхімовіч, кіраўнік В.Бунто) у намінацыі «Прыродная спадчына» і Відзаўскай школы (Ж.Тамко, А.Прысяжнюк, кіраўнік А.Насыр) у намінацыі «Адраджэнне культурных традыцый». Абедзве каманды выступілі надзвычай удала і трапілі ў лік лепшых па сваіх намінацыях.

Калектыў аматараў жывой архалогіі пры Браслаўскім музейным аб'яднанні зрабіў першы выезд у гэтым годзе. Па запрашэнню арганізатараў этапа Кубка свету па конных відах спорту, што праходзіў у Ратамцы 25 мая. Майстры разгарнулі сваю экспазіцыю, у якой былі прадстаўлены даўнія тэхналогіі пляцення, ганчарства, разьбярства, вырабаў з бяросты, прыгатавання ежы, пісьмства. Яна стала яскравым момантам у культурнай праграме мерапрыемства.

Цікавы матэрыял выяўлены школьнікамі-краязнаўцамі Грытунскай базавай школы. У старой жыхаркі Валерыі Радзэвіч, аказваецца, захоўваюцца дакументы шляхецкай сям'і Грабоўскіх з в.Матэйкіны. На падставе гэтых дакументаў вучаніца школы В.Радзэвіч склала радавод сям'і.

Кідаецца ў вочы, што ўсе выступаючыя ў асноўным маладога веку, у іх свежы погляд на гістарычныя праблемы, жаданне шукаць нетрадыцыйныя падыходы. Браслаўскія чытанні для многіх стануць добрай школай ва ўменні падаваць гістарычны матэрыял, адстойваць свае погляды.

У кулуарах канферэнцыі

чытанняў падрыхтавалі вядомыя краязнаўцы: Вітаўт Ермалёнак з Мёр, Уладзіслаў Ляскоўскі з Шаркаўшчыны, Язэп Бунта з Глыбокага, Кліменці Кожан з Германавіч. Сярод удзельнікаў хацелася б вылучыць тых, хто прыязджае на Браслаўскія канферэнцыі шосты раз: гэта – археолаг Л.Дучыц (Мінск), краязнаўцы В.Ермалёнак, К.Кожан, Я.Бунта. Старажылам чытанняў з'яўляецца і Генадзь Семянчук, гісторык, археолаг з Гродзенскага ўніверсітэта. Ён надзвычай умела веў паседжанні, рабіў падсумаванне працы ўдзельнікаў канферэнцыі. Генадзь Семянчук шмат зрабіў і па арганізацыі апошняй Браслаўскай канферэнцыі, быў неформальным лідэрам прадстаўнічай Гродзенскай дэлегацыі, якую сам і сфармаваў. Гэтым працягваецца традыцыя моцных сувязей Браслаўскіх чытанняў з гродзенскімі гісторыкамі, пачатак якой паклалі выдатныя навукоўцы Міхась Ткачоў і Андрэй Майсяёнак – заснавальнікі канферэнцый у Браславе.

Важнейшая частка любой канферэнцыі – кантакты паміж удзельнікамі і гасцямі падчас пералынкаў. Многія ўдзельнікі адзначалі, што канферэнцыі ў Браславе спрыяюць устанавленню сяброўскіх адносін, абмеркаванню новых ідэй. Дадаем, што ўзбагачаюцца новымі сувязямі і супрацоўнікі музея, настаўнікі гісторыі мясцовых школ.

У гэтым годзе сярод гасцей чытанняў можна было ўбачыць настаўнікаў, супрацоўнікаў Нацыянальнага парка, асобных аматараў гісторыі з Браслава. Іх было, праўда, няшмат, але матэрыялы канферэнцыі знойдуць свайго спажыўца. Неўзабаве іх пачне друкаваць «раёнка», бюлетэнь «Павет». У кастрычніку-лістападзе запланавана выданне матэрыялаў асобным зборнікам, які атрымаюць і школьныя бібліятэкі.

Праграма «Браслаўскіх чытанняў» мела яшчэ шэраг пунктаў, звязаных з ушанаваннем памяці Ст.Нарбута. 7 мая была ўрачыста адкрыта выстава «Свецячы іншым, згараю сам...», разгорнутая ў памяшканні Музея традыцыйнай культуры. На выставе прадстаўлена вялікая колькасць матэрыялаў, якія распаўсюджаюць пра жыццё і дзейнасць Ст.Нарбута.

На Замкавай гары адбылося ўскладанне кветак да помніка на магіле таленавітага лекара. Былі запалены знічы ў яго памяць. А 19-й гадзіне ў Браслаўскім парафіяльным касцёле Нараджэння Маці Божай ксёндз Лешак Вітвіцкі правёў урачыстую імшу ў памяць Ст.Нарбута. Святар касцёла вітаў у храме ўдзельнікаў і гасцей чытанняў. 8 мая была прадстаўлена прыгожая паштоўка, што была выпушчана да канферэнцыі мінскім выдавецтвам «Рыфтур», дзякуючы падтрымцы яго дырэктара Сяргея Плыткевіча. На паштоўцы –

Юозас Рымкус з Каўнаса і Ганна Стэльмачонак з Варшавы

партрэт Ст.Нарбута працы мінскага мастака Уладзіміра Кандрусевіча. Арыгінал карціны займае цэнтральнае месца на выставе ў Музеі традыцыйнай культуры, а копія ўпрыгожвала залу паседжанняў канферэнцыі.

Надоўга ў памяці ўдзельнікаў і гасцей чытанняў застанеца і сяброўская вечарына, і цырымонія закрыцця канферэнцыі. Пры развітванні найчасцей гучалі словы: “Да сустрэчы на VII-х Браслаўскіх чытаннях!..”

Усе сыходзіліся ў адной выснове – чарговая канферэнцыя ў Браславе ўдалася, яна стала важнай падзеяй у жыцці рэгіёна. Каб гэта адбылося, напружана працавалі сябры аргкамітэта, усе супрацоўнікі музейнага аб’яднання. Чытанні б не адбыліся без вялікай дапамогі, якую аказалі арганізатарам розныя ўстановы і асобы. Удзячнасць за гэту дапамогу хочацца выказаць Віцебскаму аддзяленню грамадскага аб’яднання “Фонд імя Льва Сяпегі” і асобна яго кіраўніку Хрыстафору Жэляпаву, упраўленню культуры Віцебскага аблвыканкама і асабіста Мікалаю Пашынскаму і Ніне Сулецкай, раённай інспекцыі прыродных рэсурсаў і асабіста яе начальніку Мікалаю Падаляну, браслаўчанам з Варшавы, Джону Конраду з ЗША, старшыням калагсаў “Маяк” Раману Шукелю, “Уперад” Віктару Шукелю, генеральнаму дырэктару Нацыянальнага парка “Браслаўскія азёры” Уладзіміру Сянькоўскаму, прадпрыемальнікам Леаніду Федуковічу, Зоі Зінюк, Святлане Хір’янавай, дырэктарам хлебага завода Валерыю Пятушку, малочнага завода Валянціну Рагоўскаму.

Фінансавыя магчымасці арганізатараў былі вельмі абмежаванымі, і размяшчаліся госці і ўдзельнікі па кватэрах супрацоўнікаў і сяброў музея. Пражыванне для 11-ці чалавек забяспечылі Алена і Алег Селяхі.

Асобая ўдзячнасць Браслаўскай гімназіі, на базе якой прайшла канферэнцыя і асабіста яе дырэктару Наталлі Андрук.

Як адно імгненне мільганулі два дні “Браслаўскіх чытанняў-2003” – і вось яны ўжо сталі самі гісторыяй. Толькі след ад гэтай падзеі, спадзяемся, будзе глыбокі і трывалы.

Удзельнікі і госці канферэнцыі
ля помніка С.Нарбута

Праграма канферэнцыі “Браслаўскія чытання – 2003”.

7 мая

9⁰⁰ - 9³⁰ Рэгістрацыя ўдзельнікаў і гасцей. Браслаўская гімназія

9³⁰ Адкрыццё канферэнцыі.
Вітальныя словы.
Слова пра Станіслава Нарбута.

10³⁰ - 13⁰⁰ Ранішняе паседжанне.

- Альбіна Семянчук. Гродна. Тэадор Нарбут – арыгінальны гістарыяграф Вялікага княства Літоўскага і Браслаўшчыны.
- Аляксандр Дабрыян. Гродна. Археалагічная спадчына Тэадора Нарбута.
- Вітаўт Ермалёнак. Мёры. Станіслаў Нарбут і яго сувязі са шляхтай Мёршчыны.
- Яўген Цішчанка. Гродна. Таццяна Святловіч. Мінск. Арганізацыя аховы здароўя ў Беларусі ў канцы XIX – першай палове XX стст.
- Валеры Мянжынскі. Мінск. Звесткі па гісторыі Браслаўшчыны першай паловы XVI ст. у кнігах Метрыкі Вялікага княства Літоўскага.
- Юозас Рымкус. Каўнас. Літва. Беларусь у перыядычных выданнях Літвы. 1891 – 1918.
- Людміла Дучыц. Мінск. Старадаўнія строі браслаўчан (паводле археалагічных матэрыялаў).
- Андрэй Радаман. Мінск. Соймікавая ўхвала шляхты Браслаўскага павета ад 19 снежня 1600 г. у кантэкście вайны Рэчы Паспалітай і Швецыі.
- Аляксандр Ярашэвіч. Мінск. Абраз Мадонны з дзіцем з касцёла бернардэнцаў у Друі.
- Генадзь Семянчук. Гродна. Сацыяльная тапаграфія населеных пунктаў Браслаўшчыны.
- Вольга Лабачэўская. Мінск. Люцыян Туркоўскі – даследчык народнага ткацтва Віленшчыны і Наваградчыны.
- Расціслаў Герасімовіч. Наталля Іванова. Маладзечна. Дакументы Занапаўскага дзяржаўнага архіва і Маладзечна па гісторыі Браслаўшчыны.

14⁰⁰ - 17⁰⁰ Дзённае паседжанне.

- Андрэй Янушкевіч. Уладзімір Падаліскі. Мінск. Юры Осіп, староста браслаўскі: выбранае старонкі палітычнай біяграфіі.
- Андрэй Хасанаў. Мінск. “Кривда людей Браславской волости” вялікаму князю літоўскаму Жыгімонту Старому на браслаўскага “державцу” Паўла Сяпегу як крыніца па гісторыі сацыяльных канфліктаў на землях ВКЛ ў XVI ст.
- Антон Кучынскі. Вроцлаў. Польшча. Сустрэчы Юзефа Копца з Камчаткай і італьянцамі. Антрапагеаграфічныя даследаванні – замалеўка праблемы.
- Сяргей Дзярновіч. Мінск. Паўночна-еўрапейскія старажытнасці з Браслаўскага Паазер’я ў кантэкście культурна-гістарычных працэсаў IX-XI стст.
- Герман Брэгер. Мінск. Сям’я О.Гедэмана, слаўтага гісторыка Браслаўшчыны па матэрыялах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.
- Алена Глагоўская. Гданьск. Польшча. Спадчына Пётры Сергіевіча ў Польшчы.
- Наталля Рыбак. Гродна. Браслаўшчына 30-х гадоў (па матэрыялах справаздачы чыноўнікаў памежнага ведамства).
- Рышард Сацюк. Беласток. Польшча. Альфонс Карны – opus vite (справа жыцця).
- Мікалай Мельнікаў. Уладзімір Карэлін. Мінск. Творы дэкаратыўна-ужытковага мастацтва ў культурных установах Браслаўскага рэгіёна.
- Язэп Бунто. Глыбокае. Ваенныя падзеі 1920 г. на тэрыторыі Браслаўска-Дзісенска-Глыбоцкага рэгіёна.
- Ганна Стэльмачонак. Варшава. Польшча. Польская мова на Браслаўшчыне: сацыялінгвістычная сітуацыя.
- Аляксандр Егарэйчанка. Мінск. Нурвяны – знішчанае гарадзішча.
- Любоў Грушына. Пскоў. Расія. Браслаўшчына ў праграмах Пскоўскіх семінараў.
- Віталь Галубовіч. Новаліпацк. Інструкцыя паслам ад шляхты Браслаўскага павета на сойм 1640 г.

17³⁰ Адкрыццё выставы, прысвечанай 150 гадавіне з дня нараджэння Станіслава Нарбута. Выставачная зала Музея традыцыйнай культуры.

18³⁰ Ускладанне кветак да помніка на Замкавай Гары.

19⁰⁰ Імша ў Браслаўскім касцёле Нараджэння Маці Божай.

8 мая

9⁰⁰ – 13⁰⁰ Ранішняе паседжанне.

- Генадзь Сівокін. Мінск. Мадэрнізацыя: некаторыя аспекты транс-фармацыі гендэрных роляў у беларусаў (па матэрыялах палітых этнаграфічных даследаванняў на Браслаўшчыне).
- Віталь Сідаровіч. Мінск. Каменныя свідраваныя сякеры з Браслаўскага Паазер'я ў зборы Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі.
- Васіль Варонін. Мінск. Браслаўскі Прачысценскі манастыр на Востраве паводле прывілея Жыгімонта I 1540 г.
- Валянцін Рабцэвіч. Мінск. Манеты Браслаўскага манастыра.
- Кшыштаф Ёдчык. Беласток. Польшча. 3 гісторыі Браслаўскага дэканата.
- Андрэй Машук. Мінск. Шляхта ВКЛ у дзяржаўных структурах Браслаўскага павета з 1721 па 1764 гг.
- Аляксей Шаланда. Гродна. Геральдыка Браслаўскай шляхты: новыя крыніцы.
- Вячаслаў Жукаў, Юлія Юркевіч, Генадзь Сямянчук. Гродна. Тапаграфія, храналогія і этнакультурная характарыстыка сярэднявечнага грунтовага могілніка Дрысвяты-Пашаўчы.
- Аляксандр Егарэйчанка, Сяргей Шаволін. Мінск. Друшчынны і аднашчыпны касцяныя накіраваныя стрэлаў (па матэрыялах даследаванняў ранніх гарадзішчаў Браслаўшчыны).
- Мікола Паўловіч, Даўгаўпілс. Латвія. Культурнае жыццё Браслаўшчыны 40-50-х гадоў па матэрыялах сямейнага архіва Ламбертаў.
- Вадзім Шадыра. Мінск. Селішча Тарылава на возеры Укля.
- Сяргей Піваварчык. Гродна. Гісторыя савецкай фартыфікацыі ў Полацкім Падзвінкі.
- Юлія Патушкава. Мінск. Конь і чорт – старажытныя міфалагічныя вобразы па матэрыялах Браслаўшчыны і сумежных тэрыторый.
- Аляксандр Плавінскі, Мікалай Плавінскі. Мінск. Новыя дадзеныя па гісторыі Браслаўскага Паазер'я на мяжы I і II тыс. н.э. (па матэрыялах раскопак кургана могілніка Опа).

- Наталля Высокая, Вілейка. Друя ў складзе Расійскай імперыі.
- Вольга Емяльянчык, Наваполацк. Антрапалагічная характарыстыка краіналагічных матэрыялаў ранне-сярэднявечнага грунтовага могілніка Дрысвяты-Пашаўчы.
- Наталля Ляўскі, Гродна. Тыпалогія і тэхналогія бронзавых упрыгажэнняў Браслаўшчыны (па матэрыялах раскопак гарадзішчаў у Браславе і Дрысвятах).

13³⁰ – 16⁰⁰ Дзённае паседжанне.

- Юлія Налобава. Мінск. Да пытання аб інтэрпрэтацыйнай антрапалогіі (па матэрыялах палітых этнаграфічных даследаванняў).
- Наталля Архіпенка, Браслаў. Старадаўні парк "Бяльмонт" – асабліва ахоўваемы аб'ект НП "Браслаўскія азёры".
- Святлана Касцюкевіч, Наваполацк. Дзейнасць народных майстроў Браслаўшчыны.
- Уладзіслаў Ляскоўскі, Шаркаўшчына. Нямецкая карная аперацыя "Герман", 1943 г.
- Мечыслаў Копаць, Вроцлаў, Польшча. Генеалогія шляхецкага роду Копацяў.
- Віктар Раманаў, Браслаў. 3 гісторыі стварэння Браслаўскай дзяржаўнай сельскай гідраэлектрастанцыі (Друйскай ГЭС).
- Аляксандр Егарэйчанка, Мінск. Гарадзішча Рэцкі (па матэрыялах экспедыцыі БДУ).
- Алег Французаў, Мінск. Браслаўскія землі ў перыяд маскоўска-літоўскіх войнаў першай паловы XVI ст.
- Кліменцій Кожан, Германавічы. Жыццё і творчасць мастака і паэта Пятра Касцюкевіча.
- Аляксандр Панцеляйка, Браслаў. Краязнаўства і Інтэрнет: сучаснае прадстаўніцтва рэгіёна ў глабальнай сетцы.
- Кастусь Шыдлоўскі, Браслаў. 3 гісторыі Друйскага Барысавага камяня.

16⁰⁰ – 17⁰⁰ Дыскусійны стол. Закрыццё канферэнцыі.
17⁰⁰ Ад'езд удзельнікаў.

Купок калекцыянера

Калекцыянераў паштовак (філакартыстаў) можа зацікавіць выданне, падрыхтаванае да юбілея Ст. Нарбута мінскім выдавецтвам "Рыфтур".

На паштоўцы, на прыгожым фоне змяшчаецца партрэт Станіслава Нарбута, выкананы мінскім мастаком Уладамірам Кандрусевічам. Партрэт быў створаны ў 2002 годзе і дэманстравалася на некалькіх выставах. Зараз яго можна ўбачыць на выставе ў Музеі традыцыйнай культуры. Над партрэтамі на паштоўцы галы жыцця лекара, над партрэтамі – імя і прозвішча на Беларускай і англійскай мовах. На адвароце таксама двухмоўны тлумачальны тэкст.

Паштоўка выпушчана зусім невялікім накладам – 100 экзэмпляраў. Наклад разышоўся сярод удзельнікаў і гасцей "Браслаўскіх чытанняў-2003". У планах выдавецтва – дадрукаваць наклад, каб гэты цікавы сувенір маглі набыць ахвочыя.

* * *

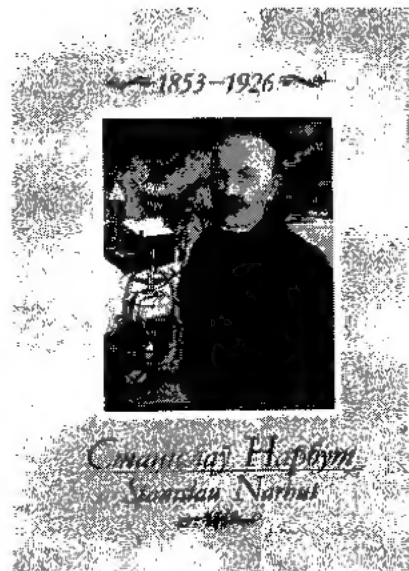
Браслаўскае музейнае аб'яднанне яшчэ ў 2002 годзе хадаінічала перад Міністэрствам сувязі Беларусі аб устанавленні юбілея Станіслава Нарбута выпускам маркі. Дапамогу ў гэтым аказаў даўні сябар музея і Браслаўшчыны фотакарэспандэнт Яўген Казюля. Аднак аказалася, што планы выдавецтва "Марка" ужо былі звярстаны. Міністэрства прапанавала адзначыць юбілей выпускам мастацкага канверта з арыгінальнай маркай.

Праца была даручана мастаку Віктару Сташчанюку, якому музей прадаставіў неабходныя гістарычныя матэрыялы. Мастак вельмі адказна падшоў да заказа і распрацаваў удалы мастацкі канверт.

На арыгінальнай марцы мы бачым партрэт Станіслава Нарбута на фоне лячэбніцы. Унізе змяшчаны леканічны надпіс: "Станіслаў Нарбут. Урач, доктар медыцыны. 1853–1926". Злева размешчаны дзве змаляўкі. Адна – гэта помнік-маяк на Замкавай гары, другая – від Браслава з Замкавай гары паводле здымка 30-х гадоў.

Мастак падрыхтаваў і эскіз штэмпеля перамага дня, цэнтральнае месца якога займае змяя над чапай – агульнапрызнаны медыцынскі сімвал.

Міністэрства сувязі дазволіла арганізатарам "Браслаўскіх чытанняў" правесці спецыяльнае штэмпелем перамага дня ў будынку гімназіі пры адкрыцці канферэнцыі. Канверты і штэмпель прыбылі ў Браслаў раніцай 7 мая і праз якую гадзіну ўдзельнікі і гасці канферэнцыі сталі ўдзельнікамі спецыяльнага чытання. Разам з тым, гэта адметны філацэлістычны сувенір, які будзе цікавым для калекцыянераў ва ўсім свеце. Спецыяльнае правядзенне толькі адзін дзень, пасля чаго штэмпель навінкі знішчыцца. Мастацкія канверты без штэмпеля жыхары Браслава могуць набыць у аддзяленні сувязі.

Друкавае выданне "Рыфтур" 2003 г.

Друкавае выданне "Рыфтур" 2003 г.

НОВЫ МУЗЕЙ

29 красавіка ў Друйскай сярэдняй школе адчыніў дзверы школьны краязнаўчы музей. Ідэя стварэння музея ў думках настаўнікаў і вучняў вітала ўжо даўно. Як высветлілася, яшчэ ў 1994 г. выказвалася падобная ідэя. І вось толькі зараз рэальна здзейснілася даўняя мара.

Друя – адзін са старажытных населеных пунктаў Браслаўшчыны. Яе гісторыя вельмі насычаная і багатая падзеямі. Варта згадаць, што праз Друю па Заходняй Дзвіне праходзілі купцы, мужна баранілі сваю Радзіму абаронцы копішняга замка, Друю ўпрыгожвалі будынкі копішчых храмаў, добры след пакінулі на гэтай зямлі спавутыя Сапегі. Злата Ліліна, Уладзімір Беняшэвіч, Ізраіль Вейцэр, Альтэр Друянаў, Тамаш

Падзява – іх усіх аб'яднала друйскае зямлі. Нам засталася багатая спадчына былога магдэбургскага места. І сёння кожны можа пабачыць велічны комплекс кляштару з Троіцкім касцёлам, узведзены ў 1643–46 гг., рэшты Петрапаўлаўскай і Добравешчанскай царкваў, якія спадзяемся, з часам будуць адноўленыя, асобныя дамы друянаў і канешне знакаміты Барысаў камень.

Да стварэння музея прычынілася шмат людзей: вучні прыносілі экспанаты, настаўнікі на чале з дырэктарам В.В.Мятла вырашалі арганізацыйныя пытанні. Не засталася ўбаку зямляцтва яўрэяў-выхадцаў з Друі, якое часткова прафінансавала падрыхтоўчыя працы, Браслаўскі гістарычна-краязнаўчы музей, прадаставіўшы гістарычны матэрыял і курыраваўшы працы.

Асобна трэба згадаць пра галоўных каардынатораў, тых, хто ўдзельнічаў у распрацоўцы навуковай і мастацкай канцэпцыі будучай экспазіцыі. Гэта настаўнікі Міхаіл і Галіна Ставіцкія. Яны аформілі вітрыны і стэнды, прадставілі наведвальніку магчымасць па створанай дыяграме ўявіць Друю ў XVIII ст.

На адкрыцці прысутнічала кіраўніцтва мясцовага пасялковага савета, ветэраны вайны і працы, былыя настаўнікі, пробашч каталіцкай парафіі, прадстаўнікі аддзела адукацыі, цэнтра дзіцячай творчасці, музейнага аб'яднання. На старажытнай зямлі, пад гукі скрыпак гучалі пранікнёныя вершы, напісаныя вучанцамі Марыяй Масляковай.

Друі

Там, дзе імклівы Полацкі Рубон
Гарэзу-Друйку прынімас ў абдымкі,
Мінаючы стагоддзямі перазвон
Стаіць мая маленькая Радзіма.

Ужо шмат вякоў яна мяжу вартус
І чулася на розных мовах уздоўж ракі
Імя кароткае і ёмістае – Друя,
Што выклікала на начах вартаўнікі.

Сыпіліся тут у адну раку-гаворку
Габрэйцы, беларусы, латышы,
Гараць кастры на Ліга-Яна на ўзгорках
І на Купале па рацэ плывуць вянкі.

Расла, адораная Магдэбургскім правам,
Была затоплена раз'юшанай Дзвіной,
Амаль што знішчана бязлітасным пажарам,
Шмат павідала ў дні мінуўшчыны сівой.

Ты чула пераможны кліч гусар Кульнева,
Ты бачыла ў Сапегіных шыкоўныя балі
І рукапіснае Евангелле – святое слова
Тут рукі майстра ў аksamіт пераплялі.

Хаваючы пакутнікаў габрэйскіх,
Тут плакала збалелая зямля,
Вайна даўно жорсткую збірала,
Няпоўнай стала кожная сям'я.

Ідуць гады, мінаюцца стагоддзі,
У імклівай плыні страчваліся час.
Як многа згублена, разбурана пад сонцам ...
Не абмінае нас гадзіна страт.

Вось, нібы насісцелая ўдава,
На стромкім беразе шырокае ракі,
Знявечаная, сумная царква
Пустымі вокнамі глядзіць на берагі.

Імкнуцца белай ігункай у блакіце
Касцёлу Марыянскага крыжы.
І кружыць бусел над старою капліцай,
Благаслаўляючы жывое на зямлі.

Не верыцца ў дрэннае, ліхое,
Няўмольнасць лёсу не прымаю ані дня.
Жыві ў шчасці, міры і спакоі
Радзіма непаўторная мая.

У ПОШУКАХ КАРАНЁЎ

Тым, хто цікавіцца гісторыяй Браслаўшчыны, знаёма постаць знакамітага ўдзельніка паўстання 1794 г. пад кіраўніцтвам Т.Касцюшкі брыгадзіра Юзафа Конаца (1762–1827 гг.). Ю.Конаць вядомы таксама як аўтар "Дзецішка...", у якім апісвае свае прыгоды падчас ссылак на Камчатку, падарожжа на Сібір. Мемуары брыгадзіра каштоўныя як крыніца аб звычаях і быце турбыльцаў гэтых рэгіёнаў Расіі. "Дзецішкі..." некалькі разоў перавыдаваліся, быў выскі ацэнены сучаснікамі, у прыватнасці Адамам Міцкевічам. Юзаф Конаць апошнія гады жыцця правёў у маёнтку Лушэва, хаця нарадзіўся брыгадзір на Палессі, на Нішчыне. Маёнткам Лушэва валодалі з пачатку XVIII ст. яго сваякі. Прадстаўнікі роду Конацаў з'яўляюцца ў Браслаўскім павеце з XVI ст. У прыватнасці, маршалам Браслаўскага павета з 1597 г. быў Богус Конаць, прываілей на гэта падпісаў Яўхімонт III.

Грунтоўны артыкул пра Ю.Конаца даследчыка з Санкт-Пецярбурга Валодзіяна Грыцкевіча змешчаны ў кнізе «Памяці»

Браслаўскага раёна, экспазіцыя, прысвечаная брыгадзіру, ёсць у гістарычным музеі.

У бягучым годзе музею ўдалося ўсталяваць кантакт з прамым нашчадкам Ю.Конаца – Мечыславам Конацем. Прапраўнік брыгадзіра жыве ў польскім горадзе Вроцлаве, па прафесіі – ветэрынар, зараз на пенсіі. Гісторыя роду з'яўляецца захаваннем пана Мечыслава, які абірае сямейны архіў, звесткі па генеалогіі Конацаў (М.Конаць – старшыня Вроцлаўскага аддзялення Саюза польскай шляхты). Дзякуючы пану Мечыславу, мурей атрымаў шэраг каштоўных матэрыялаў, якія дазваляюць пашырыць нашы веды пра героя паўстання 1794 г. і яго нашчадкаў.

Апошняя карэспандэнцыя ад М.Конаца ўтрымлівала артыкул, які мы ў перакладзе з польскай мовы з некалькімі скарачэннямі пратануем у далейшым чытанні.

Змяшчаем таксама ілюстрацыйны матэрыял, дасланы панам Мечыславам.

У сямейным архіве, які застаўся мне ад бацькі Багдана, знайшоў два цікавыя дакументы. Першы – гэта распіска аб перадачы маім дзедом Стэфанам 3 сакавіка 1909 года рэліквій, якія адносяцца да “Генерала Копца, 2 карты, 17 любоўных лістоў, а таксама 41 дакумент рознага зместу...”, разам з тым два партфелі Генерала Копца – як сямейны дэпазіт Копцаў. Гэтыя матэрыялы прыняў і пацвердзіў факт атрымання ўласнаручным подпісам і пячаццю пан Луцкевіч, сябра Імператарскага археалагічнага інстытута ў Пецярбургу і захавальнік Беларускага аддзела Львоўскага касцельнага музея, кіраўнік гістарычна-этнаграфічнага аддзела Віленскага музея Таварыства Сяброў Навукі. Як адзначаецца ў дакуменце, матэрыялы перададзены для Беларускага аддзела Львоўскага касцельнага музея (хаця са зместа не бачна адназначна, што толькі там былі размешчаны згаданыя рэліквіі). Другі дакумент – гэта распіска, напісаная на рускай мове. Там пішацца: “...Праўленне Таварыства Аматаў Навук у горадзе Вільні засведчвае, што для ствараемага архіва Таварыства праз сябра Таварыства Івана Луцкевіча прынята ад спадароў Стэфана, Юзафа і Фелікса Станіслававічаў братоў Копцаў... (Стэфан – гэта мой дзед – аўтар) на дэпазіт рукапісы, якія ў першую чаргу датычацца асобы генерала-брыгадзіра польскай арміі Юзафа Копца, а таксама некаторых іншых членаў сям’і Копцаў...” Далей ідзе пералік дакументаў – усяго 50 рукапісаў, карта, партфелі і цікавы запіс, які адзначае, што калі Таварыства будзе ліквідавана, ці па якіх прычынах будзе перапынена яго дзейнасць, то дэпазіт павінен быць вернуты ахвярадаўцам ці каму з іх нашчадкаў. Ліст-распіска быў складзены 5 лютага 1913 года.

Паколькі я даўно цікаўлюся гісторыяй свайго роду, і асабліва постаць генерала Юзафа, паспрабаваў адшукаць перададзеныя на дэпазіт дакументы, а таксама іншыя сямейныя матэрыялы ў розных архівах. У перыяд існавання таталітарных рэжымаў у Польшчы, Літве і Расіі такая праца была немагчымай. У сучасных умовах можна было паспрабаваць. Праўда, сябры гісторыкі папярэдзвалі мяне, што архівы Літвы і Украіны не аддаюць арыгіналаў, найлепей дабівацца ксеракопій і фотакопій. Калі занадта настойліва нагадваць аб арыгіналах, можна наткнуцца на негатывную рэакцыю. Да таго ж дакументы лепш захаваліся ў дзяржаўных архівах, чым у прыватнай кватэры. Такім чынам, разлічваў на ксеракопіі. За дапамогай звярнуўся да знаёмых віленчукоў. Аднак аказалася, што дадзеную працу правесці не так проста. Праз пэўны час звярнуўся з лістом у Генеральнае консульства Літвы ў Варшаву, у якім прасіў садзейнічання ў завядзенні непасрэдных кантактаў з Гістарычным архівам Літвы. Ліст пераслалі ў Генеральнае консульства ў Вільні і неўзабаве атрымаў прызнаны ліст ад консула з адрасам архіва, а таксама з інфармацыяй, што мая просьба аб вяртанні дакументаў ці іх ксеракопій перададзены кансультантам дырэкцыі архіва.

Нажаль, у лісце, які атрымаў з архіва, мне паведамілі, што ў дакументах з пераліку ахвярадаўцаў Таварыства Сяброў Навукі не знойдзены прозвішчы

маіх продкаў, затое зберагаюцца розныя матэрыялы аб Копцах гербаў Кроя і Любіч. Адзначалася, што шмат дакументаў архіва пасля апошняй вайны вывезена ў Польшчу і Швецыю (?!). Архіў запрашаў мяне прыехаць і папрацаваць у чытальнай зале, каб самастойна выявіць гэтыя матэрыялы.

Відавочна, што мяне цікавілі дакументы аб Копцах герба Кроя. Пасля аплаты паслуг архіва атрымаў ксеракопію дакумента: “...Выпіска з Кнігі шляхецкіх Літоўска-Віленскай губерні па паходжанні роду народжаных Пергарэвічаў Копцаў герба Кроя...”. Дакумент пачынаўся наступнымі словамі: “Году 1820, месяца красавіка 6 дня.

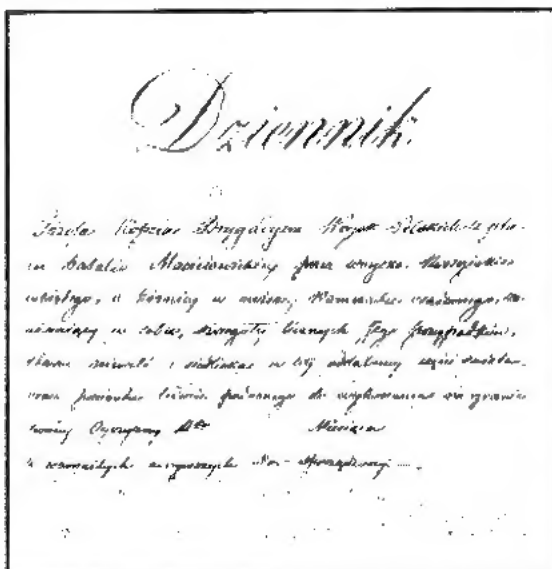
Перад намі, Міхалам Ромерам, радным стану маршалкам губернскім, кавалерам ордэна Св. Ганны другога класа, старшынстваючым і дэпутатамі з павета Літоўска-Віленскай губерні для прыёму і разгляду шляхецкага паходжання абрашылі былі праведзены аб радавінасці шляхецкага роду народжаных Пергарэвічаў, Копцаў (герба Кроя), з якіх вынікае, што даўняе паходжанне шляхецкага роду копцаў даволі грунтоўна апісана ў польскіх аўтараў, у тым ліку граф Е. Курпатніцкі, кашталян Белзкі і кавалер розных ордэнаў пры апісанні лініі ўладзімірскіх князёў у частцы 1 гербоўніка ў пункце 9 на картцы 43 сцвярджае, што бяруць пачатак Копці з князёў цвярскіх. Як сведчыць рэвізія польскай шляхты ад 09.03.1552 г. яны мелі замак у Полацку. З гэтага роду было шмат мужоў сенатарскай годнасці, а таксама людзей знаных на іншых публічных пасадах, заслужаных перад польскім народам. Гісторыя польскай дзяржавы напоўнена хваласпевамі аб учынках і годнасці знакамітых асобаў роду. Аб тым, якія пасады і заслугі мелі ў Каралеўстве Польскім іх продкі, сведчыць Volumina Legum. У прыватнасці, у Канстытуцыі 1569 г. (Люблінская ўнія – рэд.) на картцы 52 бачна, што Васіль Копец, пасол ад Полацкага ваяводства падпісаў Акт уніі Літвы і Кароны Польскай. У 1528, 1580, 1589, 1601, 1613 і 1616 гадах Ян, пісар, і Богуш, падкаморы, з Браслаўскага павета, Павел з Мсціслаўскага павета, Лукаш, падкаморы, Васіль, падкаморы, з Берасцейскага павета, Філон, маршалак, з Лідскага павета – усе гэтыя Копці былі прызначаны ад соймавага саслоўя...”. Напрыканцы дакумент канстатуе, што “...Матэвуша Андрэвіча з сынамі Юстынам і Ігнатам, Адама Янавіча, Ігната Каралевіча з сынамі Ізідорам, Фабіянам і Ляонам, таксама Станіслава Андрэвіча Пергарэвічаў Копцаў – прызнаем за родавую і даўнюю шляхту польскую, абвешчаем аб гэтым і ў Кнігу шляхты Літоўска-Віленскай губерні першага класа паводле ўказа ад 5 мая 1801 года запісваем...”

Аднак аказалася, што ў цяперашні час вядомы не кашталяны, ваяводы, старосты, сенатары, пісары (за выключэннем вузкага кола гісторыкаў), а брыгадзір-генерал паўстання Касцюшкі Юзаф Копец. Менавіта ён быў маім прапрадзедом.

(працяг у наступным нумары)

Крыж, які Юзаф Копец зрабіў на Камчатцы

Першая старонка «Дзённіка брыгадзіра», які быў цалкам перапісаны з арыгіналу яго сынам Юзафам

Выдавецкія
навіны

Браслаўскае музейнае аб'яднанне сумесна з краязнаўчым таварыствам падрыхтавала выданне "Каталог матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці Станіслава Нарбута. З фондаў Браслаўскага музейнага аб'яднання". На сённяшні дзень збор у Браславе з'яўляецца самым поўным і можа ўяўляць цікавасць для даследчыкаў, журналістаў, краязнаўцаў. Комплекс нарбутаўскіх матэрыялаў складаецца больш чым з 350 адзінак захоўвання. Сярод іх – фотаздымкі з сямейнага архіва Нарбутаў, копіі яго фотаздымкаў, падараваныя музею ўнучкай лекара Янінай Гелерт, ксеракопіі архіўных матэрыялаў з Вільні, Каўнаса, Маладзечна, Мюнхена, матэрыялы, сабраныя супрацоўнікамі музея, шматлікія публікацыі пра Ст.Нарбута і род Нарбутаў, рукапісы даследчыкаў і г.д. А пачыналася ўсё, як адзначае ўкладальніца каталога Ірына Шыдлоўская, з аднаго невялікага візітнага фотаздымка з партрэтам Ст.Нарбута. Для фарміравання комплексу нарбутаўскіх матэрыялаў спатрэбіліся гады напружанай працы ўсяго музейнага калектыву.

Каталог мае 10 раздзелаў, сярод якіх: "Матэрыялы аб Ст.Нарбуце, выяўленыя на Браслаўшчыне", "Матэрыялы аб Ст.Нарбуце, перададзеныя ўнучкай Станіслава Нарбута", "Сведчанні старажылаў пра Ст.Нарбута", "Матэрыялы да гісторыі помніка" і інш. Выданне ілюстравана. Кампутарны набор і вёрстку каталога выканаў сябра краязнаўчага таварыства Валеры Буко. Наклад (100 асобнікаў) раздрукаваны пры дапамозе ВЦ "Сумежжа". Зшыўку і абрэзку бясплатна выканалі супрацоўнікі Пастаўскай друкарні.

Выставы

"Свецячы іншым, згараю сам..."

Назвай выставы стаў агульнавядомы дэвіз медыкаў, якім пры жыцці кіраваўся таленавіты браслаўскі лекар. Выстава разгорнута ў Музеі традыцыйнай культуры. Плошча выставачнай залы дазволіла стварыць даволі абшырную экспазіцыю. Такая колькасць нарбутаўскіх матэрыялаў выстаўляецца ўпершыню і наведвальнікі маюць унікальную магчымасць пабліжэй пазнаёміцца з постацю Станіслава Нарбута.

Цэнтральнае месца займае інсталляцыя "Жылы пакой местачковага інтэлегента пачатку XX стагоддзя", утвораная з мэблі і прадметаў той пары. У архіве г.Маладзечна ўдалося адшукаць дакумент з апісаннем начыння дома Нарбутаў у Браславе, і для выставы імкнуліся падабраць падобныя рэчы. У інсталляцыю арганічна ўпісаўся партрэт Станіслава Нарбута, працы мастака Уладзіміра Кандрусевіча.

Гістарычныя матэрыялы пададзены па раздзелах: "З гісторыі роду Нарбутаў і нараджэнне Ст.Нарбута", "Вучоба Ст.Нарбута", "Пачатак працы на Браслаўшчыне і працы на пасадзе сельскага ўрача", "На пасадзе павятовага лекара", "Грамадская дзейнасць", "Сям'я Ст.Нарбута", "Смерць і пахаванне", "Нашчадкі Ст.Нарбута". На стэндах – вялікая колькасць арыгіналаў фотаздымкаў, якія наведвальнікі ўбачаць упершыню. Комплексамі пададзены прадметы, звязаныя з медыцынай, грамадскімі захапленнямі лекара. Завяршае выставу раздзел, у якім экспануюцца выданні, прысвечаныя Ст.Нарбуце.

Выстава атрымалася не толькі пазнавальнай, але і прыгожай, светлай.

Час Станіслава Нарбута

Выстава разгорнута ў памяшканні гістарычна-краязнаўчага музея і прысвечана важнейшым вехам гісторыі, сведкам якіх даваўся стаць Станіславу Нарбуце (1853-1926 гг.).

Станіслаў Нарбут быў 10-гадовым хлопчыкам, калі пачалося нацыянальна-вызваленчае паўстанне 1863 года, якім у Беларусі і Літве кіраваў Кастусь Каліноўскі. Актыўны ўдзел у паўстанні прымаў сям'я Нарбутаў. На стэндзе змешчаны выданні, прысвечаныя ўдзелу Нарбутаў у выступленні, матэрыялы, якія расказваюць аб гібелі брата Станіслава – Людвіка, які быў адным з лепшых камандзіраў партызан. Наступны стэнд прысвечаны Вільні. Экспануюцца старыя паштоўкі з відамі горада, у якім Станіслаў атрымаў гімназічную адукацыю, побытавыя рэчы. Асобным комплексам падаюцца матэрыялы пра Браслаўшчыну канца XIX-пачатку XX стст. – фотаздымкі мястэчак, маёнткаў, вёсак, у якіх неаднойчы быў лекар, разнастайныя прадметы. Найбольш матэрыялаў прысвечана маёнтку Бяльмонты. З уладальнікамі гэтага маёнтка Плятарамі Нарбут быў цесна звязаны. Шмат цікавых экспанатаў выстаўляецца на стэндзе, прысвечаным першай сусветнай вайне – салдацкія запальнічкі, свяцільнікі, франтавыя дакументы, фотаздымкі. У гады гэтай вайны Ст.Нарбут быў мабілізаваны і накіраваны ў мундзір падпалкоўніка. Ст.Нарбут быў сведкам віхурных рэвалюцыйных падзей, гадоў грамадзянскай вайны, станаўлення польскай адміністрацыі ў перыяд Заходняй Беларусі. З гэтага часу паходзяць шматлікія фотаздымкі Браслава, дакументы, прадметы. Тады, у 1919-1925 гг., Ст.Нарбут займаў адказную і цяжкую пасаду павятовага лекара. Яшчэ два стэнды выставы займаюць медыцынскія выданні XIX-пачатку XX стст. і частка калекцыі аптэчнага посуду. Выстава дазваляе не толькі падрабязней пазнаёміцца з дзейнасцю Нарбута, але і паглыбіцца ў гісторыю Браслаўшчыны перыяда жыцця лекара.

« ПАВЕТ »

DISTRICTUS

ВЫДАННЕ КРАЯЗНАЎЦАЎ БРАСЛАЎШЧЫНЫ

Наклад 299 асобнікаў.

Распаўсюджваецца бясплатна.

Выдаецца з ліпеня 2001 г.

Адказны за выпуск: Кастусь Шыдлоўскі
г.Браслаў, вул.Кастрычніка 11-10, тэл. 21-4-28
E-mail: braslavmc@vitebsk.unibel.by

Надпісавалі:
працавалі:

Кастусь Шыдлоўскі
Аляксандр Паняцкі
Валеры Буко

Выдадзена пры падтрымцы
Віцебскага адзялення
ГА «Фонд імя Льва Сапегі»